

REBLANT L'EXCEPCIÓ

RECENSÍO DE

BOGARÍN DÍAZ, JESÚS. (2021). FORMACIÓN LÉXICA Y CONCEPTUALIZACIÓN JURÍDICA. EL VOCABLO «EXCEPCIÓN». DYKINSON

Elisenda Bernal*

Paraules clau: jurilingüística; excepció; evolució diacrònica.

RECALLING THE EXCEPTION

REVIEW OF

BOGARÍN DÍAZ, JESÚS. (2021). FORMACIÓN LÉXICA Y CONCEPTUALIZACIÓN JURÍDICA. EL VOCABLO «EXCEPCIÓN». DYKINSON

Keywords: jurlinguistics; exception; diachronic evolution.

* Elisenda Bernal, professora agregada Serra Hünter a la Universitat Pompeu Fabra. elisenda.bernal@upf.edu [0000-0002-8287-7281](https://orcid.org/0000-0002-8287-7281)

Citació recomanada: Bernal, Elisenda. (2022). Reblant l'excepció. Recensió de Bogarín Díaz, Jesús. *Formación léxica y conceptualización jurídica. El vocablo «excepción»*. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 78, 369-371. <https://doi.org/10.2436/rld.i78.2022.3894>

El *Diccionari jurídic* de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics (12a ampl., 2022), defineix *jurilingüística* com a 'branca de la lingüística que estudia els signes lingüístics que empra el dret i els enunciats que aquest produeix', i afegeix com a sinònims complementaris els sintagmes *lingüística del dret* i *lingüística jurídica*. Concretament, la jurilingüística estudia l'evolució, les característiques (incloent-hi el lèxic, la sintaxi i la semàntica) i l'ús de la llengua jurídica. Aquest terme es remunta a l'any 1982, any en què Jean-Claude Gémard, professor emèrit de la Universitat de Montreal i professor honorari de la Universitat de Ginebra, va publicar *Langage du droit et traduction: essais de jurilinguistique* (Linguatex). El terme es va consolidar definitivament el 2005, amb la publicació de *Jurilinguistique: entre langues et droit* (Bruylant i Les Éditions Thémis). Gémard va encunyar-lo per descriure la realitat dels professionals encarregats de redactar les lleis canadenques simultàniament en les dues llengües oficials del país, però ha esdevingut un paraigua per a estudis ulteriors que no s'hi aproximen només des de la pràctica redactora o traductora, sinó des dels diferents marcs epistemològics que analitzen les relacions entre llengua i dret: si a l'inici la jurilingüística se centrava en el discurs jurídic i la terminologia del dret, els canvis socials i tecnològics que hem viscut en les últimes dècades, així com la globalització, també en les relacions jurídiques, en la qual estem immersos, han propiciat que la jurilingüística hagi ampliat el seu abast i la dimensió lingüística del dret hagi guanyat importància. En aquest marc, el treball de Bogarín Díaz aprofundeix en el concepte del terme *excepció*, com un cas d'estudi que el mateix autor situa entre els estudis terminològics puntuals i la jurilingüística comparada.

El volum es presenta, doncs, com un estudi jurilingüístic que té un doble vessant bilateral entre la lingüística i el dret. El treball es presenta dividit en tres capítols, bastant desiguals quant a longitud –“El vocablo en latín”, amb 9 apartats i 70 pàgines; “El vocablo en romance”, amb 5 apartats i 35 pàgines; “El vocablo en español”, amb 3 seccions i 26 pàgines, i una introducció i unes conclusions breus (de 7 i 3 pàgines, respectivament). En el primer capítol, analitza amb un detall extrem la formació de la paraula llatina *exceptio*, des de l'arrel indoeuropea fins a la fixació del significat en llatí, que sempre va tenir un ús especialitzat en la legislació o la ciència jurídica, des d'on va passar, per metàfora, al lèxic comú. L'autor mostra com de la primera citació que es conserva, a *De inventione*, de Ciceró (106-43 aC), ja és l'origen de la metàfora posterior que ell mateix utilitza més endavant a *De re publica*, i que es va estabilitzar de seguida en la llengua, tal com evidencia el fet que anys més tard ja la incorporessin a les seves obres autors molt diversos, com Sèneca, Quintilià i Petroni. Així, Bogarín Díaz segueix el recorregut d'*excepció* per la llatinitat cristiana i les edats mitjana i moderna, amb citacions que exemplifiquen els diversos matisos semàntics que hi ha darrere del terme estudiat, amb contextos extrets de fonts clàssiques, jurídiques, lexicogràfiques, etc.

En el segon capítol, l'autor analitza l'evolució i els usos de la paraula *excepció* en les llengües romàniques, a les quals no va arribar directament del llatí, sinó que la van recuperar a partir dels segles XII-XIII per la via culta com a terme d'especialitat, tant amb el sentit processal etimològic com amb noves significacions jurídiques, des de les quals va passar al lèxic comú, amb més èxit que el que havia tingut originalment en llatí. Destaca que en fer la revisió de l'evolució en les diverses llengües romàniques, l'autor del treball dedica apartats particulars al francès (§ 13) i a l'italià i els seus dialectes (§ 15), però no a l'occità i el portuguès (tot i que els esmenta), ni al català o el gallec, als quals dedica unes línies en l'apartat dedicat al renaixement romànic del terme a Hispània [*sic*] (§ 14). Per al català, no deixa de sorprendre que recorri al *Diccionari normatiu valencià* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, però ometi el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans o el *Diccionari jurídic* del Termcat (2013).

L'anàlisi del terme es tanca al capítol tercer, dedicat exclusivament a l'espanyol, en què es revisa detalladament l'evolució i la petja lexicogràfica que recullen les diverses edicions del diccionari acadèmic general (§ 17) –des de *Autoridades* (1726-1739) i fins a la 23a edició del *Diccionario de la lengua española* de 2014– i especialitzat (§ 18), amb l'anàlisi de l'entrada *excepción* en el *Diccionario panhispánico del español jurídico*, publicat per la Real Academia Española, l'Asociación de Academias de la Lengua Española i la Cumbre Judicial Iberoamericana el 2017. Aquí, l'autor repassa la definició i els exemples de cadascuna de les acepcions i les subentrades corresponents, tot i que afegeix les que considera que també haurien d'incloure-s'hi, però no té en compte les convencions terminogràfiques: així, per exemple, el sintagma *tribunal de excepción* no hauria d'aparèixer, tal com proposa, com a subentrada de *excepción*, sinó dins *tribunal*, per bé que en la versió digital del diccionari seria molt fàcil fer les remissions corresponents i enllaçar-les.

Cal dir que especialment els dos primers capítols estan exemplificats i documentats profusament, cosa que explica també la gran abundància de notes a peu de pàgina (383 en tot el volum). Si bé algunes d'aquestes notes són molt necessàries perquè ofereixen la traducció de les citacions en llatí, n'hi ha diverses que només s'utilitzen per incorporar referències bibliogràfiques, especialment al tercer capítol, en què la major part de notes són relatives a les diverses edicions dels diccionaris acadèmics i que s'haurien pogut evitar convenint un sistema de referència que, a més, hauria permès agilitzar la lectura, que en alguns moments esdevé força feixuga per la interrupció contínua que suposen les notes.

A la § 19 es presenten les conclusions com una llista numerada que és, de fet, una recapitulació del que s'ha exposat anteriorment, i amb la qual es pretén reforçar la relació estreta entre lingüística i dret, i confirmar, a parer de l'autor, que l'anàlisi que es proposa és la més adequada des del punt de vista jurilingüístic.

El llibre es tanca amb un apèndix on s'inclou la bibliografia, classificada temàticament en tres blocs. Així, inclou un apartat per al dret, un altre per a la llengua –que inclou, al seu torn, un apartat per a la literatura (sota l'epígraf del qual s'inclouen obres molt diverses, des de les obres completes de Ciceró a una *Historia del medicamento*, de Diego Miguel Gracia Guillén et al. (1984), passant per *El condado de Fuensalida en la Baja Edad Media*, d'Alfonso Franco Silva (1994), que no semblen gaire literaris)–, un per a la lingüística, un per a diccionaris i altres obres de referència i, finalment, un bloc específic per a les referències que tracten de llengua i dret, més pròpiament jurilingüístiques. Així mateix, l'apèndix inclou, sense numerar a continuació de l'anterior, un índex cronològic dels textos citats, molt amplis, des de Ciceró (segle I aC) fins al *Diccionario panhispánico del español jurídico* (2017), i es tanca amb un “lèxic familiar” [sic] per llengües, tots dos amb la indicació de les seccions on apareixen esmentats.

En definitiva, el treball de Bogarín Díaz recorda, en certa manera, l'“atenció obsessiva” de què parlava Gabriel Ferrater en parlar de la gramàtica a *Sobre el llenguatge* (1981): presenta una anàlisi minuciosa i documentada de l'evolució d'un terme des de la seva primera documentació fins a l'actualitat des del marc de la jurilingüística.